

ПРАВО НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

УДК 323:327:351.746 (477)

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2024.5/23>

Стефанчук Р.О.

Верховна Рада України

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ТА СТРАТЕГІЧНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ПЕРІОД ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

У статті розглянуто роль міжнародної фінансової допомоги у відновленні економічних, соціальних та політичних структур постконфліктних держав і значення міжнародної фінансової допомоги для підтримки національних інтересів України й ключових напрямів її розвитку в період повоєнного відновлення. Підкреслюється важливість міжнародної допомоги як додаткового джерела фінансування держав, які стикаються з дефіцитом внутрішніх ресурсів. Акцентовано, що міжнародна фінансова допомога не лише компенсує розрив у заощадженнях і торгівлі, але й стимулює економічне зростання за умов її цільового використання й ефективного управління.

Ретроспективний аналіз демонструє ефективність Плану Маршалла в післявоєнному відновленні Західної Європи, підкреслюючи його роль у стимулюванні реформ, що стали фундаментом сталого розвитку. У статті також розглянуто досвід Республіки Корея, яка завдяки орієнтації на експорт й ефективності мобілізації ресурсів досягла високих темпів економічного зростання у повоєнний період.

Сучасні емпіричні дослідження підтверджують, що міжнародна фінансова допомога може позитивно впливати на економічне зростання, але її ефективність значною мірою залежить від умов надання допомоги, стабільності, ефективного врядування та міцних інституцій. Аналізується обґрунтованість умовності міжнародної фінансової допомоги, яка заохочує реципієнтів до проведення структурних реформ і зміцнення інституційної спроможності.

Окрему увагу приділено досвіду України, яка, починаючи з 2014 року, отримує міжнародну фінансову допомогу у вигляді програм макрофінансової підтримки ЄС, а також інструменту Ukraine Facility (з лютого 2024 року). Деталізовано, що ці програми сприяли започаткуванню та продовженню реформ у сферах антикорупції, енергетики, публічних закупівель, судової системи та інтеграції України до ЄС. Акцентовано увагу на умовах надання міжнародної фінансової допомоги, які спрямовані на стимулювання досягнення макроекономічної стабільності, модернізації державних інституцій і впровадження європейських стандартів.

Узагальнено, що міжнародна фінансова допомога є важливим інструментом повоєнного відновлення. Умови її отримання – ефективне управління ресурсами з боку реципієнта, цільове використання допомоги на структурні реформи та забезпечення прозорості. Проведений аналіз свідчить, що підтримка у межах програм міжнародної фінансової допомоги та Ukraine Facility не лише сприяє стабілізації економіки, але й наближає Україну до євроінтеграційних цілей.

Зроблено висновок, що міжнародна фінансова допомога, за умови її правильної організації, відіграє ключову роль у подоланні викликів повоєнного відновлення та забезпеченні довгострокового економічного зростання постконфліктних держав.

Ключові слова: міжнародна фінансова допомога, повоєнне відновлення, програми макрофінансової допомоги, інструмент підтримки, умови надання міжнародної фінансової допомоги.

Постановка проблеми. 3 лютого 2022 року Україна зіштовхнулася з безпрецедентним рівнем безпекових, економічних та фінансових викликів. За оцінками Міжнародного валютного фонду (МВФ) дефіцит державного бюджету України до 2027 року становитиме 75,1 млрд євро [1]. Отже, міжнародна фінансова допомога відіграє вирішальну роль у забезпеченні бюджетної ліквідності та збереженні макрофінансової стабільності в державі. Враховуючи рівень завданої війною шкоди, роль міжнародної фінансової допомоги у процесі повоєнного відновлення буде також значною.

За оцінками різних міжнародних організацій та установ, витрати на відновлення та повоєнну відбудову вже обчислюються сотнями мільярдів доларів. У лютому 2024 року Світовий банк, Організація Об'єднаних Націй, Європейська комісія та Уряд України опублікували оновлену Оперативну оцінку збитків та потреб (Third Rapid Damage and Needs Assessment, RDNA3), у якій описується масштаб збитків і втрат, завданих внаслідок збройної агресії РФ проти України, а також масштаби повоєнного відновлення. Оцінка передбачає, що потреби України у повоєнному відновленні протягом наступного десятиліття становитимуть 486 млрд дол. США, порівняно з 411 млрд дол. США, про які йшлося у попередньому звіті (RDNA2). Невідкладні потреби у відновленні та реконструкції у 2024 році, включаючи енергетику, транспорт, житло та соціальну інфраструктуру, оцінюються в 15 млрд дол. США [2]. Варто також розуміти, що будь-які часові рамки довгострокового відновлення та реконструкції залежатимуть від траєкторії війни, сталості фінансування та спроможності держави абсорбувати й координувати значні обсяги міжнародної фінансової допомоги.

Від початку повномасштабного вторгнення міжнародна фінансова підтримка України трансформувалася у нові механізми та види. Так, лише у 2023 році Україна отримала зовнішнє фінансування на загальну суму 42,5 млрд дол. США. Найбільшим донором зовнішнього фінансування є ЄС, кошти від якого були залучені у рамках масштабної програми макрофінансової допомоги (далі – МФД+) [3]. Крім того, підходи, на яких ґрунтується надання міжнародної фінансової допомоги Україні зараз та, із великою ймовірністю, у майбутньому, відіграватимуть важливу роль у забезпеченні національних інтересів та стратегічних напрямів розвитку України в період повоєнного відновлення. Один із них – це, безпе-

речно, реалізація стратегічного курсу нашої держави на набуття повноправного членства в ЄС [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням ролі міжнародної фінансової допомоги у повоєнному відновленні, а також чинникам, які сприяють ефективному використанню таких коштів, приділяли увагу такі закордонні науковці, як Джон Локслі, Гаррі А. Саккі, Ролф ван дер Ховен, Ентоні Шоррокс, Крейг Бернсайд, Девід Доллар. Досвід повоєнного економічного відновлення інших держав та можливість його адаптації до українських реалій вивчали також українські вчені, зокрема І. М. Дашко, Л. В. Михайліченко, А. М. Дідик, Ю. С. Погорелов, О. В. Пустовойт та інші.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз впливу міжнародної фінансової допомоги на забезпечення макрофінансової стабільності та просування реформ, які мають важливе значення для забезпечення національних інтересів України та напрямів її розвитку у повоєнний період.

Виклад основного матеріалу. Повоєнний період нерідко передбачає, що держава перебуває у нестабільному стані, а її здатність мобілізувати внутрішні ресурси здебільшого є недостатньою. Такі держави потребують відновлення політичної, економічної та соціальної структури. Тому постконфліктні держави змушені покладатися на міжнародну фінансову допомогу для сприяння повоєнному відновленню.

У державах із низьким рівнем доходу, які не можуть заощаджувати достатньо коштів для фінансування значних інвестицій, іноземна допомога є додатковим джерелом коштів, що допомагає подолати розрив у внутрішніх заощадженнях, стимулює інвестиції і, зрештою, призводить до вищих темпів зростання. Якщо експорт є недостатнім для фінансування необхідного рівня імпорту капітальних товарів, інвестиції та економічне зростання страждають. Знову-таки, іноземна допомога сприяє подоланню цього торговельного розриву і призводить до вищих темпів зростання.

Міжнародна фінансова допомога показала свою дієвість щодо повоєнного відновлення й економічного зростання держав Західної Європи після Другої світової війни. Важлива роль у цьому процесі належала Плану Маршалла. Умови надання допомоги у рамках Плану Маршалла призвели до формування після Другої світової війни «змішаних економік» із більшою часткою «ринку» й меншою часткою «контролю» [5].

Основний урок із Плану Маршалла щодо повоєнного відновлення Західної Європи поля-

гав у тому, що міжнародна фінансова допомога в реконструкції може бути набагато ефективнішою, якщо вона стимулює реформи, які будуть фундаментальними для успішного майбутнього розвитку держави.

Варто зауважити, що міжнародна фінансова допомога є предметом інтенсивних дебатів протягом останніх десятиліть. Емпіричні дослідження щодо зв'язку між міжнародною фінансовою допомогою й економічним зростанням показують різні результати. Закордонні науковці мають різні погляди стосовно того, чи сприяє міжнародна фінансова допомога економічному зростанню. Так, Джон Локслі та Гаррі А. Саккі на прикладі сорока держав за період із 1973 по 2004 рік зазначають, що існує позитивний і суттєвий зв'язок між міжнародною фінансовою допомогою та економічним зростанням в Африці [6]. Ролф ван дер Ховен та Ентоні Шоррокс також поділяють точку зору, що міжнародна фінансова допомога може сприяти економічному зростанню та подоланню бюджетних обмежень [7]. Крейг Бернсайд і Девід Доллар стверджують, що міжнародна фінансова допомога може позитивно впливати на економічне зростання, проте на це також впливають інші чинники: мир, стабільність, виважена політика, міцні інституції та належне врядування в державі-реципієнті. Їхнє дослідження показує, що двостороння допомога має тісний позитивний зв'язок із державним споживанням. Тому вчені рекомендують донорам надавати допомогу, спираючись на міцну економічну політику держави-реципієнта, щоб досягти бажаних результатів. Водночас Крейг Бернсайд і Девід Доллар зауважують, що допомога часто надається за наявності серйозних викривлень у політиці, які знижують граничну продуктивність капіталу та послаблюють стимули для інвестицій. За таких умов фінансова допомога, швидше за все, буде «проїдена», а не інвестована [8]. Закордонні науковці дійшли висновків, що донори міжнародної фінансової допомоги можуть обійти цю проблему, висуваючи певні умови для надання допомоги державам-реципієнтам, або ж вони можуть надавати допомогу пропорційно до прогресу, досягнутого державою-реципієнтом у сфері належного врядування та ефективних інституцій. Крейг Бернсайд і Девід Доллар сформувавши розуміння важливості обґрунтованої державної політики та міцних інституцій для ефективності міжнародної фінансової допомоги [8].

Необхідно зауважити, що питання ролі міжнародної фінансової допомоги для економічного від-

новлення постконфліктних держав активно обговорюється також в українських наукових колах. Ця проблематика аналізується в окремих колективних монографіях [24] та численних авторських статтях, зокрема в роботах І. М. Дашко, Л. В. Михайліченка [9], А. М. Дідика, Ю. С. Погорелова [10], О. В. Пустовойта [11]. Загалом українські науковці підтримують тезу, що міжнародна фінансова допомога позитивним чином впливає на економічне відновлення держави.

Як вдалий приклад для України розглядається План Маршалла, який є найуспішнішим проектом розвитку минулого століття, враховуючи кількість держав, які змогли вибратися з бідності за його допомогою. Водночас окремі науковці звертають увагу на досвід Республіки Корея (Південна Корея). Як важливий союзник США у Холодній війні, Республіка Корея отримувала значну фінансову допомогу від США. Проте ця допомога не була ключем до її успіху в індустріалізації. Допомога була життєво важливою для корейської держави головним чином у 1950-х роках минулого століття, проте після цього її роль зменшилася [12]. Основним інструментом для швидкого економічного зростання та скорочення бідності стало прискорення темпів зростання ВВП. У 1965–1991 роках темпи зростання ВВП Республіки Корея майже завжди фактично перевищували 7–8 % на рік у, а в окремі періоди – 9 % на рік. Урядом Республіки Корея було обрано стратегію високих темпів зростання економіки і визнано, що така стратегія вимагатиме дуже суттєвого збільшення темпів інвестицій. Однак Республіці Корея не вистачало ресурсів для фінансування цих інвестицій, тому було прийнято рішення залучати необхідну іноземну валюту за рахунок експорту. Отже, досягти високих темпів зростання ВВП значною мірою вдалося завдяки швидкому розширенню експорту. Крім того, орієнтована на зовнішні ринки стратегія, в рамках якої Республіка Корея мала б активно конкурувати на міжнародному ринку, змушувала країну приділяти постійну увагу ефективній мобілізації ресурсів та підвищенню їх продуктивності [13].

Спираючись на історичний досвід та наукові дослідження закордонних й українських науковців, можна дійти висновку, що міжнародна фінансова допомога відіграє важливу роль у повоєнному відновленні держав. Проте для цього має бути дотримано декілька умов: по-перше, донори мають діяти відповідно до принципу «обумовленості надання допомоги»; по-друге, держава-реципієнт має ефективно використовувати таку фінансову допомогу.

Як свідчать тенденції останніх років і підходи наших закордонних партнерів до реалізації різних інструментів фінансової підтримки, із великою ймовірністю фінансова допомога на повоєнне відновлення будуть обумовлені, тобто надаватимуться, за умови виконання Україною певних зобов'язань. Прикладом обумовлених інструментів підтримки нашої держави з боку міжнародних партнерів є програми макрофінансової допомоги (далі – МФД) Європейського Союзу та інструмент Ukraine Facility. Так, 20 вересня 2024 року, під час свого візиту до Києва, Президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн оголосила пропозицію надати Україні макрофінансову допомогу обсягом до 35 млрд євро на 2024–2025 роки. Своєю чергою рішення Європейської Комісії є частиною ініціативи G7 щодо механізму додаткових кредитів для збільшення надходжень до бюджету України (Extraordinary Revenue Acceleration Loans for Ukraine) [14]. Наведені приклади свідчать про цілеспрямовану та координовану діяльність держав-партнерів щодо надання МФД нашої державі у межах різних інструментів підтримки.

Аналіз програм МФД доводить ефективність використання обумовленої фінансової підтримки держави не лише для збереження макрофінансової стабільності України, а й як важливого інструменту впровадження структурних реформ в Україні. МФД виділяється частинами (траншами) і переважно за умови проведення реформ, визначених в угоді про МФД. Реалізація програми залежить також від дотримання прав людини, верховенства права та ефективних демократичних механізмів у державі-бенефіціарі [15]. Отже, МФД доповнює регулярну допомогу ЄС та сприяє ширшій меті – досягненню збереження стабільності та процвітання за межами ЄС.

Реалізація програм МФД й отримання коштів (траншів) у рамках таких програм сприяє зменшенню певного тиску на державу, пов'язаного із вирішенням проблем платіжного балансу, дозволяє їй розширити фінансовий простір, покращити боргову стійкість і зосередитися на проведенні необхідних реформ. Сприяючи макроекономічному коригуванню, програми МФД можуть мати позитивний соціальний вплив, надаючи державі більше часу та можливостей для усунення першопричин кризи.

Починаючи з 2014 року, Україна була бенефіціаром дев'яти програм МФД:

– 2014–2015 роки – реалізація першої програми МФД у сумі до 610 млн євро (фактично отримано 610 млн євро) [15] і другої програми

МФД у сумі до 1 млрд євро (фактично отримано 1 млрд євро) [16];

– 2015–2018 роки – третя програма МФД у сумі до 1,8 млрд євро (фактично отримано 1,2 млрд євро) [17];

– 2018–2020 роки – четверта програма МФД у сумі до 1 млрд євро (фактично отримано 1 млрд євро) [18];

– 2020–2021 роки – п'ята програма МФД у сумі до 1,2 млрд євро (фактично отримано 1,2 млрд євро) [19];

– 2022 рік – шоста програма МФД у сумі до 1,2 млрд євро [20], сьома програма МФД у сумі до 1 млрд євро [21] та восьма програма МФД у сумі до 5 млрд євро [22] (за результатами реалізації цих програм фактично отримано 7,2 млрд євро);

– 2023 рік – дев'ята програма МФД+ у сумі до 18 млрд євро (фактично отримано 18 млрд євро) [23].

Аналіз умов, необхідних для залучення коштів у рамках перших двох програм МФД, свідчить, що програми сприяли початку важливих реформ у таких сферах, як управління публічними фінансами, енергетика, зовнішня торгівля, фінансові послуги, оподаткування, публічні закупівлі, запобігання та протидія корупції. Наприклад, у зазначених програмах МФД з'явилися умови щодо:

– запровадження всеохоплюючого антикорупційного законодавства згідно з рекомендаціями Групи держав по боротьбі з корупцією (ГРЕКО) й іншими міжнародними стандартами;

– забезпечення подальшого створення системи публічних закупівель, яка базується на принципах прозорості, конкуренції та недискримінації серед учасників торгів;

– підготовки впровадження законодавства ЄС, що стосується фінансових послуг та ін. [15; 16].

Кожна чергова програма продовжувала містити умови щодо здійснення структурних реформ в Україні. У третій програмі МФД з'явилися умови, які передбачали:

– створення Національного антикорупційного бюро, спеціалізованої антикорупційної прокуратури та Національного агентства з питань запобігання корупції;

– посилення незалежності Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг;

– посилення ефективності конкурентної політики, зокрема обмеження обсягу дискреційних повноважень Антимонопольного комітету України у частині контролю;

– прийняття необхідних змін до законодавства з метою сприяння використанню електронних засобів у публічних закупівлях відповідно до певних актів права ЄС;

– створення електронної системи розкриття інформації про майно посадових осіб [17].

Четверта та п'ята програми МФД сприяли продовженню здійснення вже розпочатих, а також нових структурних реформ, серед яких важливо виділити:

– створення автоматизованої системи верифікації електронних декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування та, таким чином, виявлення й запобігання корупції;

– використання системи логічного та арифметичного контролю декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування;

– забезпечення роботи Вищого антикорупційного суду України, зокрема шляхом відбору кваліфікованих та незалежних суддів;

– прийняття закону про боротьбу з відмиванням грошей відповідно до зобов'язань України у сфері європейської інтеграції;

– реформування податкової та митної адміністрацій;

– внесення змін до законодавства у частині створення нової Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, а також створення Комісії з питань етики, наділеної повноваженнями здійснювати одноразову оцінку доброчесності та етичності членів Вищої ради правосуддя [18; 19].

Після початку повномасштабного вторгнення в Україну програма МФД+ показала свою актуальність і гнучкість, дозволяючи ЄС надавати значну короткострокову фінансову підтримку Україні за надзвичайних обставин, одночасно сприяючи продовженню реформ, спрямованих, зокрема, на інтеграцію України до ЄС, включаючи антикорупційну та судову реформи, дотримання верховенства права, належне управління та модернізацію національних інституцій [23].

У рамках програми МФД, яка реалізовувалася в 2023 році, Україна отримала більше пільгових позик порівняно з попередніми програмами з максимальним терміном погашення 35 років, який розпочнеться із 2033 року. Також за запитом України ЄС надає субсидію щодо процентної ставки та звільнення від адміністративних витрат, пов'язаних із запозиченням і наданням позики [24].

Досвід реалізації дев'яти попередніх МФД доводить, що фінансова підтримка у межах цих

програм, а також програм МВФ та Світового банку, дозволяла Україні вчасно і в повному обсязі виконувати боргові зобов'язання, не допускаючи дисбалансу макроекономічної і фінансової ситуації у державі. Також програми МФД були важливим стимулом для проведення реформ, що наближають Україну до ЄС.

Підписання 4 грудня 2024 року нового Меморандуму про взаєморозуміння і Кредитної угоди між Україною та ЄС щодо залучення макрофінансової допомоги у сумі до 35 млрд євро (десята програма МФД) [25] посилюватиме не лише економічну стабільність нашої держави у період повоєнного відновлення, але й сприятиме проведенню важливих реформ. Положення Меморандуму налічують 14 заходів (умов), від реалізації яких буде залежати залучення коштів у рамках нової програми, зокрема у таких сферах, як макрофінансова стабільність, державні підприємства, державне управління, енергетика, верховенство права та боротьба з корупцією, оборонна промисловість [25].

Крім того, враховуючи масштаб і складність майбутніх викликів, пов'язаних із війною та повоєнним відновленням, інституції ЄС прийняли довгострокове рішення, яке забезпечить належну координацію й ефективне використання фінансування, збереже зв'язок між повоєнним відновленням та стратегічним курсом України. Так, на 2024–2027 роки ЄС схвалив новий інструмент фінансової підтримки – Ukraine Facility. Він буде одним з елементів, які повинні задовольнити як короткострокові потреби у відновленні, так і середньострокову реконструкцію та модернізацію України. Ukraine Facility – це гнучкий інструмент, адаптований до безпрецедентних викликів підтримки держави, яка перебуває у стані війни, забезпечуючи при цьому передбачуваність, прозорість та підзвітність використання коштів. Загальний обсяг фінансової допомоги, яку Україна зможе отримати, складає 50 млрд євро, 33 млрд євро від загальної суми буде надано у вигляді позик, які фінансуватимуться за рахунок випуску облігацій ЄС, а 5,27 млрд євро – у вигляді грантів [26]. Незмінною умовою для отримання коштів у рамках нового інструменту залишається виконання Україною узгоджених сторонами зобов'язань із впровадження реформ.

Отже, підтримка у вигляді грантів та кредитів надаватиметься лише за умови виконання індикаторів (зобов'язань) Плану для Ukraine Facility, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 року

№ 244-р [27], схваленого Європейською Комісією та затвердженого Радою Європейського Союзу. План для Ukraine Facility є вдалим прикладом того, коли впровадження реформ та інвестиційних індикаторів може стимулювати як зовнішню бюджетну підтримку, так і залучення фінансування й інвестицій для приватного сектору. Крім того, реалізація індикаторів (зобов'язань), визначених у зазначеному документі, сприяє виконанню Україною євроінтеграційних зобов'язань та наближає нашу державу до членства в ЄС.

Загалом інструмент Ukraine Facility є надійною основою для підтримки відновлення та розвитку України, пропонуючи значні можливості для приватних інвесторів. Дотримуючись стандартів ЄС та використовуючи стабільність і передбачуваність, які можуть бути забезпечені виконанням індикаторів (зобов'язань) Плану для Ukraine Facility, інвестори можуть відігравати вирішальну роль у повоєнному відновленні України. Крім того, МФД відіграє значну роль у створенні ресурсної складової Концепції державного регулювання економіки в післявоєнний період [28, с. 66–67].

Висновки. Русійною силою економічного зростання, серед іншого, є нагромадження капіталу. У державах із низьким рівнем доходу, які не можуть заощаджувати достатньо коштів для фінансування значних інвестицій, міжнародна фінансова допомога є додатковим джерелом коштів, що компенсує нестачу у внутрішніх заощадженнях, стимулює інвестиції і, зрештою, призводить до вищих темпів зростання.

Історична ретроспектива та сучасні наукові дослідження ілюструють, що обумовленість міжнародної фінансової допомоги є важливим фактором, який сприяє використанню цієї допомоги не лише як інструменту для макроекономічної стабільності в кризові періоди, а й чинить вагомий вплив на забезпечення національних інтересів та стратегічних напрямів розвитку, зокрема євроінтеграцію України.

Україна перебуває у складній економічній ситуації, а потреба в коштах на повоєнне відновлення за попередніми підрахунками складає 486 млрд дол. США, що значно контрастує з Планом Маршалла щодо відновлення Західної Європи після Другої світової війни, який оцінюється приблизно у 130 млрд дол. США у нинішньому еквіваленті [29]. Зважаючи на такі потреби у фінансуванні, успішне відновлення економіки нашої держави неможливе без ефективного залучення й координації міжнародної фінансової допомоги, включаючи кредити, гранти та інвестиції.

Враховуючи поточні тенденції щодо надання МФД, допомога Україні на повоєнне відновлення ймовірніше за все буде надаватися за умови виконання певних індикаторів (зобов'язань), зокрема проведення реформ у сферах верховенства права, енергетики, завершення судової реформи, боротьби з корупцією, забезпечення ефективного врядування та ін. Проте варто враховувати, що значним ризиком реалізації різних інструментів МФД залишається незаконне використання коштів, що підриває довіру міжнародних партнерів до нашої держави. Тому важливо впровадити сучасні інструменти фінансового менеджменту й забезпечити прозорі механізми звітності, які відповідатимуть міжнародним стандартам.

Україна також має продемонструвати, що така «іноземна інвестиція» окупиться з точки зору безпеки та процвітання як для ЄС, так і для США та інших партнерів. Наприклад, План Маршалла надав США тривалу геостратегічну цінність завдяки економічному зростанню Західної Європи. Підтримка України сьогодні має принести таку саму тривалу цінність західній спільноті – процвітаюча держава, яка дотримується верховенства права та є достатньо стійкою, щоб стати оплотом Заходу проти росії. У підсумку успіх повоєнного відновлення України може стати потужним позитивним прецедентом для заохочення більш мирного міжнародного порядку.

Список літератури:

1. International Monetary Fund. Ukraine: Fourth Review of the Extended Arrangement under the Extended Fund Facility, Request for Modifications of a Performance Criterion, and Financing Assurances Review-Press Release; Staff Report; and Statement by the Executive Director for Ukraine. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2024/06/28/Ukraine-Fourth-Review-of-the-Extended-Arrangement-under-the-Extended-Fund-Facility-Request-551207> (дата звернення: 25.10.2024).
2. Ukraine Third Rapid Damage and Needs Assessment RDNA3. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a.pdf> (дата звернення: 25.10.2024).
3. Джерелами фінансування державного бюджету у 2023 році. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Carpatas%20-%20Financing_ua_v29122023.pdf (дата звернення: 23.10.2024).

4. Конституція України: від 28 червня 1996 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.10.2024).
5. Bradford De Long J., Eichengreen B. The Marshall Plan: History's Most Successful Structural Adjustment Program. Working Paper № 3899. 1991. URL: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w3899/w3899.pdf (дата звернення: 25.10.2024).
6. Loxley J., Sackey H. A. *Aid Effectiveness in Africa*. 2008. P. 163-199. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-8268.2008.00181.x> (дата звернення: 25.10.2024).
7. Van der Hoeven R., Shorrocks A. Perspectives on growth and poverty. 2004. URL: <https://collections.unu.edu/eserv/UNU:2550/nLib928081091X.pdf> (дата звернення: 25.10.2024).
8. Burnside C., Dollar D. Aid, Policies, and Growth: Revisiting the Evidence. 2004. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/992381468780325835/pdf/wps3251Aid.pdf> (дата звернення: 26.10.2024).
9. Дашко І. М., Михайліченко Л. В. Економічне відновлення та розвиток країн після збройних конфліктів і воєн: невтрачені можливості для України. *Науковий вісник Ужгородського Університету*, 2024. № 1(63). URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/302845> (дата звернення: 23.10.2024).
10. Дідик А. М., Погорелов Ю. С. Міжнародний досвід післявоєнного розвитку економіки: уроки для України. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2023. Випуск 5. № 1. С. 269–282. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/smeu/vsi-vypusky/vypusk-5-nomer-1-2023/mizhnarodnyy-dosvid-pislyavoennogo-rozvytku-ekonomiky-uroky> (дата звернення: 23.10.2024).
11. Пустовойт О. В. Повоєнна економіка України: міжнародна допомога та політика зростання. *Економіка і прогнозування*. 2022. № 3. С. 75–98. URL: http://eip.org.ua/?page_id=523&aid=880 (дата звернення: 23.10.2024).
12. Minns J. Of miracles and models: the rise and decline of the developmental state in South Korea. *Third World Quarterly*. 2001. Vol. 22. No 6. P. 1025–1043. URL: <https://library.fes.de/libalt/journals/swetsfulltext/12303107.pdf> (дата звернення: 25.10.2024).
13. Republic of Korea: Four Decades of Equitable Growth. Worldbank. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/ru/307551468752966588/pdf/307810KOR0Poverty01see0also0307591.pdf> (дата звернення: 25.10.2024).
14. Пропозиція Єврокомісії: 35 млрд євро макрофінансової допомоги для України на безповоротній основі. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/propozytsiia-ievrokomisii-35-mlrd-ievro-makrofinansovoi-dopomohy-dlia-ukrainy-na-bezprovornitii-osnovi> (дата звернення: 28.10.2024).
15. Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором (макрофінансова допомога Україні. Кредитна лінія від Європейського Союзу на суму до 610 мільйонів євро) від 26 березня 2013 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_003#Text (дата звернення: 28.10.2024).
16. Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором (макрофінансова допомога Україні. Кредитна лінія від Європейського Союзу на суму до 1 мільярда євро) від 12 травня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004#Text (дата звернення: 28.10.2024).
17. Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором (макрофінансова допомога Україні. Кредитна лінія від Європейського Союзу на суму до 1,8 мільярда євро) від 22 травня 2015 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_015#Text (дата звернення: 28.10.2024).
18. Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором (макрофінансова допомога Україні. Кредитна лінія від Європейського Союзу на суму до 1 млрд євро) від 14 вересня 2018 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-18#Text (дата звернення: 28.10.2024).
19. Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором (макрофінансова допомога Україні. Кредитна лінія від Європейського Союзу на суму до 1,2 млрд євро) від 23 липня 2020 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_004-20#Text (дата звернення: 28.10.2024).
20. Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором (макрофінансова допомога Україні на суму до 1,2 млрд євро) від 03 березня 2022 року. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC%20\(%D0%9C%D0%A4%D0%94-6\)%20UA.pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC%20(%D0%9C%D0%A4%D0%94-6)%20UA.pdf) (дата звернення: 28.10.2024).
21. Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором (виняткова макрофінансова допомога Україні на суму до 1 млрд євро) від липня 2022 року. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC%20\(%D0%9C%D0%A4%D0%94-7\)%20\(UA\).pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC%20(%D0%9C%D0%A4%D0%94-7)%20(UA).pdf) (дата звернення: 28.10.2024).

22. Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором (виняткова макрофінансова допомога Україні на суму до 5 млрд євро) від 03 жовтня 2022 року. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC%20\(%D0%9C%D0%A4%D0%94-8\)%20UA.pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%83%D0%BC%20(%D0%9C%D0%A4%D0%94-8)%20UA.pdf) (дата звернення: 28.10.2024).

23. Меморандум про взаєморозуміння між Україною як Позичальником та Європейським Союзом як Кредитором щодо Інструменту надання підтримки Україні на 2023 рік (макрофінансова допомога+) до 18 мільярдів євро від 16 січня 2023 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%95%D0%9C%D0%9E_%D0%BF%D0%BE_%D0%9C%D0%A4%D0%94-9_%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_UA_2%20%D0%9F%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B8.pdf (дата звернення: 28.10.2024).

24. Кредитна угода між Україною як Позичальником та Національним банком України як агентом Позичальника та Європейським Союзом як Кредитором щодо макрофінансової допомоги + для України від 16 січня 2023 року. URL: [https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9A%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B0_%D0%A3%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0_%D0%9C%D0%A4%D0%94-9_\(UA\)%20%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf](https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9A%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%B0_%D0%A3%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0_%D0%9C%D0%A4%D0%94-9_(UA)%20%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf) (дата звернення: 28.10.2024).

25. Міністр фінансів підписав Меморандум про взаєморозуміння та Кредитну угоду з ЄС щодо залучення до 35 млрд євро макрофінансової допомоги. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/minister_of_finance_signed_memorandum_of_understanding_and_loan_agreement_with_the_eu_to_attract_up_to_eur_35_billion_of_macro-financial_assistance-4927

26. Regulation (EU) 2024/792 of the European Parliament and of the Council of 29 February 2024 establishing the Ukraine Facility. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/792/oj> (дата звернення: 28.10.2024).

27. План України: схвалений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.10.2024).

28. Законодавче забезпечення формування та реалізації державної політики України в умовах воєнного стану : колективна монографія : у 4 т. / заг. ред. : Стефанчук Р. О., Мищак І. М., Савченко Л. А.; Інститут законодавства Верховної Ради України. К. : Вид-во «Людмила», 2022. Т. 2 : Економічна безпека держави, стимулювання і підтримка економіки / відп. ред. Бершеда Є. Р.; Інститут законодавства Верховної Ради України. 2022. 350 с.

29. Steil B., Della Rocca B. It Takes More than Money to Make a Marshall Plan. Council on Foreign Relations, 2018. URL: <https://www.cfr.org/blog/it-takes-more-money-make-marshall-plan> (дата звернення: 28.10.2024).

Stefanchuk R.O. THE IMPACT OF INTERNATIONAL FINANCIAL ASSISTANCE ON ENSURING NATIONAL INTERESTS AND STRATEGIC DIRECTIONS OF UKRAINE'S DEVELOPMENT IN THE PERIOD OF POST-WAR RECOVERY

The role of international financial assistance in the restoration of economic, social and political structures of post-conflict states and the importance of international financial assistance in supporting Ukraine's national interests, as well as its development key areas during the post-war recovery are considered. The importance of international assistance as an additional source of funding for states facing domestic resources shortage is emphasised. It is highlighted that international financial assistance not only compensates for the gap in savings and trade but also stimulates economic growth, provided that it is used for its intended purpose and is managed effectively.

A retrospective analysis demonstrates the Marshall Plan effectiveness in the post-war recovery of Western Europe, emphasising its role in stimulating reforms that have become the foundation for sustainable development. The article also examines the experience of the Republic of Korea, which, due to its export orientation and efficient resource mobilisation, achieved high economic growth in the post-war period.

Current empirical research confirms that international financial assistance can have a positive impact on economic growth but its effectiveness largely depends on the conditions of assistance, stability, good governance and strong institutions. The author analyses justification of the conditionality of international financial assistance which encourages recipients to carry out structural reforms and strengthen institutional capacity.

Particular attention is paid to the experience of Ukraine, which, since 2014, has been receiving international financial assistance in the form of EU macro-financial support programmes and the Ukraine Facility (since February 2024). It is detailed that these programmes have contributed to the launch and continuation of reforms in the areas of anti-corruption, energy, public procurement, the judiciary and Ukraine's integration into the EU. The article is focused on the conditions for providing international financial

assistance aimed at stimulating macroeconomic stability, state institutions modernisation and European standards implementation.

The author summarises that international financial assistance is an important tool for post-war recovery. The conditions for its receipt are effective management of resources by the recipient, targeted use of aid for structural reforms and transparency. The analysis shows that support under international financial assistance programmes and the Ukraine Facility not only contributes to economic stabilisation but also brings Ukraine closer to its European integration goals.

It is concluded that international financial assistance, if properly organised, plays a key role in overcoming the post-war recovery challenges and ensuring long-term economic growth in post-conflict states.

Key words: *international financial assistance, post-war recovery, macro-financial assistance programmes, support instrument, conditions for providing international financial assistance.*